

POSTANOWIENIE

Dnia 12 czerwca 2020 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Paweł Grzegorzcyk

w sprawie z wniosku B.K.
przy uczestnictwie „W.” Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością Spółki
komandytowej we W. oraz S.W., A.W., P.Z. i D.G. - następców prawnych B.W.
o zatwierdzenie uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do
złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po M.K.,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 12 czerwca 2020 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 12 października 2018 r., sygn. akt II Ca [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. odstępuje od obciążenia wnioskodawczyni kosztami postępowania kasacyjnego;**
- 3. przyznaje radcy prawnemu S.J. od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w S. kwotę 120 (sto dwadzieścia 00/100) zł powiększoną o kwotę podatku od towarów i usług tytułem nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej skarżącej z urzędu w postępowaniu kasacyjnym;**
- 4. przyznaje adwokatowi J.C. od Skarbu Państwa - Sądu Okręgowego w S. kwotę 96 (dziewięćdziesiąt sześć 00/100) złotych tytułem wynagrodzenia kuratora nieznanego z miejsca pobytu uczestnika A.J.W.**

UZASADNIENIE

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Przepis ten odpowiada charakterowi skargi kasacyjnej, będącej nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia, o dominującym publicznoprawnym charakterze, przysługującym od orzeczeń wydanych po przeprowadzeniu dwuinstancyjnego postępowania sądowego, w którym sąd pierwszej i drugiej instancji dysponuje pełną kognicją w zakresie faktów i dowodów. W powiązaniu z art. 398⁴ § 2 k.p.c. oznacza to, że w skardze kasacyjnej nieodzowne jest powołanie i uzasadnienie okoliczności o charakterze publicznoprawnym, które stanowią wyłączną podstawę oceny pod kątem przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Wnosząc o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca wnioskodawczyni B.K. powołała się na istotne zagadnienia prawne dotyczące okoliczności uzasadniających zastosowanie art. 5 k.c. do biegu terminu do złożenia oświadczenia o uchyleniu się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku i sposobu obliczania terminu do uchylenia się od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku „(...) gdy następuje zmiana podstawy błędu spadkobiercy”.

Powołanie się w skardze kasacyjnej na istotne zagadnienie prawne (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.) wymaga sformułowania problemu prawnego i uzasadnienia, że ma on znaczenie dla rozwoju prawa lub precedensowy charakter. Problem ten powinien odnosić się do konkretnych, powołanych we wniosku przepisów prawa, zostać ujęty w sposób abstrakcyjny, tak, aby jego rozstrzygnięcie mogło uzyskać ogólniejsze znaczenie, a zarazem odpowiadać ustalonemu stanowi faktycznemu sprawy. Konieczne jest przy tym wskazanie argumentów, które prowadzą do jego rozbieżnych ocen i możliwych wariantów interpretacyjnych (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2001 r., II CZ 35/01, OSNC 2002, nr 1, poz. 11, z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002, nr 12, poz. 151, z dnia 13 lipca 2007 r., III CSK 180/07, niepubl., z dnia 10 kwietnia 2014 r., IV CSK 623/13, niepubl., z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, niepubl., i z dnia 9 kwietnia 2015 r., V CSK 547/14, niepubl.).

Wskazane przez skarżącą wątpliwości nie spełniały tych założeń. W orzecznictwie przyjęto, że w wypadkach wyjątkowych, w szczególności, gdy za nieodebranie

oświadczenia w terminie spadkobierca nie ponosi winy, sąd może nie uwzględnić upływu tego terminu przez wzgląd na zasady współżycia społecznego (art. 5 k.c.) (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 marca 2018 r., III CZP 110/17, OSNC 2019, nr 2, poz. 18 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2018 r., II CSK 485/17, OSP 2020, nr 1, poz. 1). Z wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wynikało, że określony w ten sposób zakres zastosowania art. 5 k.c. może, zdaniem skarżącej, prowadzić do zawężania „wyjątkowych wypadków” do sytuacji niezawinionych przez spadkobiercę, co miałoby uzasadniać potrzebę dookreślenia przez Sąd Najwyższy przesłanek uzasadniających sięgnięcie do klauzuli zasad współżycia społecznego.

Wbrew przekonaniu skarżącej, potrzeba taka jednak nie zachodzi, zważywszy, że z posłużenia się w przywołanych orzeczeniach wyrażeniem „w szczególności” wynika jasno, iż brak winy nie został w nich uznany za wyłączną i jedyną przesłankę podlegającą ocenie przy badaniu zasadności odwołania się w analizowanej sytuacji do art. 5 k.c. Kwestia zasadniczego prymatu braku winy nad innymi okolicznościami, które mogą podlegać rozważeniu przy badaniu podstaw ewentualnego nieuwzględnienia upływu terminu do uchylenia się od skutków niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku, nie powinna natomiast budzić wątpliwości, zważywszy na ogólnosystemowe znaczenie kryterium należytej staranności przy realizacji własnych uprawnień podmiotowych w sferze prawa cywilnego (*vigilantibus iura sunt scripta*). We wniosku nie przytoczono żadnych argumentów, które mogłyby podważać to założenie.

Mając na względzie, że w sprawie, w której złożono skargę, Sąd Okręgowy odwołał się do rozważanych zasad i przyjął, że nie występuje w niej „wyjątkowy wypadek” pozwalający nie uwzględnić skutków upływu terminu, przedstawione w skardze wątpliwości zmierzały nie tyle do rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, które z założenia winno mieć abstrakcyjny charakter, lecz do odpowiedzi na pytanie o aplikację wykształconych w orzecznictwie zasad w konkretnej sprawie. Dodać należało, że stosowanie klauzul generalnych, z racji ich ocennego i wartościującego charakteru oraz kazuistycznego uwarunkowania, w bardzo niewielkim zakresie może stanowić materię adekwatną dla formułowania zasad o ogólniejszym charakterze, co stanowi cel przyczyny kasacyjnej określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.

Przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie uzasadniała również druga z przytoczonych w skardze wątpliwości. Podkreślić trzeba, że art. 1019 § 2 k.c. pozwala spadkobiercy, który pod wpływem błędu lub groźby nie złożył w terminie oświadczenia co do tego, czy przyjmuje spadek, czy go odrzuca, na uchylenie się od skutków prawnych

niezachowania terminu. Z art. 1119 § 1 w związku z art. 88 § 2 k.c. wynika, że uchylenie to powinno nastąpić przed upływem roku od dnia wykrycia błędu. Chodzi tu o wykrycie błędu objętego zakresem zastosowania tego przepisu, nie zaś „błędu” polegającego na niewiedzy o istnieniu możliwości uchylenia się od skutków niezłożenia oświadczenia woli, względnie braku świadomości, że możliwość ta jest obwarowana rocznym terminem liczonym od dnia wykrycia błędu. Termin wynikający z art. 1119 § 1 w związku z art. 88 § 2 k.c. ma charakter prekluzyjny, nie może on być zatem przedłużany ani skracany, nie podlega przywróceniu, a po jego upływie rozważane uprawnienie definitywnie wygasa (por. np. odpowiednio wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 sierpnia 2018 r., V CSK 435/17, niepubl.).

Z tych względów, na podstawie art. 398⁹ § 2 w związku z art. 13 § 2 oraz art. 102 w związku z art. 520 § 3 i art. 13 § 2 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.